

In je vertrouwde omgeving, maar toch aan de zijlijn

DELPHINE VANHAELEMEESCH

Alles voor de wetenschap, moet Delphine Vanhaelemeesch gedacht hebben, toen ze zich eind vorig jaar, voor haar doctoraat over de beleving van elektronisch toezicht, zelf een enkelband liet ombinden. ‘Naar de kerstmarkt gaan, zat er plots niet meer in. Voor kerstavond heb ik penitentiair verlof moeten nemen.’

Ruth Boone

‘Ik wist eigenlijk al in het derde middelbaar dat ik criminologie wou studeren. Ik heb humane wetenschappen gedaan, en daar hadden we rechtsvakken. Ik was meteen gebeten, en ik heb me die keuze nooit beklagd. Ik zag toen al het belang in van re-integratie van veroordeelden. Die mensen komen vroeg of laat in de samenleving, en dan moet je hen kansen kunnen geven.’

Delphine Vanhaelemeesch raakte tijdens haar stage bij een bezoek aan het Nationaal Centrum voor Elektronisch Toezicht geïnteresseerd in elektronisch toezicht. Ze maakte een masterproef over elektronisch toezicht en seksueel delinquenten. Nu trekt ze die lijn door in haar doctoraat: een belevingsonderzoek bij ET'ers en hun huisgenoten over hun ervaringen met het elektronisch toezicht. ‘Elektronisch toezicht is een actueel thema, iedereen heeft er een mening over. De meeste mensen vinden het niet echt een straf. Naar de ervaringen van wie die strafmaatregel ondergaat, wordt niet vaak geluisterd.’

Dat doet Vanhaelemeesch nu wel: ze heeft tot nu toe met 60 ET'ers en 25 huisgenoten gepraat. De veroordelingen variëren van rijden zonder rijbewijs tot moord. Het gaat zowel om mensen die al in de gevangenis hebben gezeten, als veroordeelden die niet naar de cel moesten, maar onmiddellijk voor elektronisch toezicht in aanmerking kwamen. De huisgenoten zijn ouders, partners, en in sommige gevallen ook kinderen.

Het blijkt niet zo eenvoudig om een eenduidig verhaal te geven over ‘de’ beleving van het elektronisch toezicht. De ervaringen blijken even divers als er respondenten zijn. ‘Als je oppervlakkig vraagt wat ze van het elektronisch toezicht vinden, zijn bijna alle betrokkenen positief. Huisgenoten zijn blij dat hun geliefde thuis bij hen is, dat ze niet op bezoek moeten in de gevangenis, dat hun geliefde weg is van de slechte invloeden daar. Veroordeelden zijn uiteraard ook liever thuis. Maar als je wat verder doorvraagt, blijkt dat het niet altijd even gemakkelijk is.’

‘Vooraleer men met elektronisch toezicht instemt, krijgt men wel informatie over wat het inhoudt, maar vaak wordt het toch onderschat. Het is en blijft een straf. Je kan niet zomaar gaan en staan waar je wil. Het heeft een serieuze impact op je leven. Je hebt een constante verantwoordingsplicht. Vooral de onvoorziene omstandigheden maken het moeilijk. Iedere ET'er mag een aantal uren per dag het huis verlaten, om een opleiding te volgen, werk te zoeken, of te gaan werken. Men moet altijd op een bepaald uur thuis zijn. Maar wat als de trein vertraging heeft? Wat als je onverwacht in de file terechtkomt? Het zorgt voor veel stress bij de ET'er, maar ook bij de huisgenoten. Je moet voor attesten zorgen, en naar Brussel bellen. Je moet vooraf je uurrooster voor de komende maand vastleggen, maar wat met iemand die in de bouw werkt, en onverwacht naar een andere werf moet van zijn baas? In het weekend mag men een aantal uren buiten, maar die tijd gaat vaak volledig op aan praktische zaken. Er blijft weinig geen tijd over voor een sociaal leven. Uitgaan is moeilijk, want hoe verklaar je dat je op een bepaald uur thuis moet zijn? Velen houden hun enkelband namelijk angstvallig verborgen,

zeggen het aan niemand, behalve misschien aan een dichte collega of een familielid. Sommigen nodigen geen vrienden meer uit, omdat ze niet willen dat die de monitor zien staan. Men gaat nog weinig uit, omdat men niet altijd excuses wil maken. Je zit in je vertrouwde omgeving, maar toch sta je aan de zijlijn.’

‘Uit gesprekken met huisgenoten blijkt ook dat zij de impact onderschatten. Veroordeelden die geen werk hebben, zitten vaak thuis, en dat kan voor spanningen zorgen. De huisgenoot moet ook veel alleen doen, naar de bank gaan bijvoorbeeld, maar ook naar het oudercontact... Wat als een van de kinderen iets voorheeft? Een ET'er kan niet zomaar met hen naar het ziekenhuis.’

‘Het vraagt veel zelfcontrole, en de huisgenoot raakt er ook in betrokken. Men gaat zelf ook minder weg. Eigenlijk ondergaat men als huisgenoot mee de straf. Anderzijds is het voor veroordeelden vaak een kans om weer structuur te geven aan het leven, terwijl er toch nog voldoende controle is, zodat ze niet te snel weer aan te veel verleidingen bloot komen te staan.’

De maatregel is voor iedereen dezelfde - een enkelband en een hele rits voorwaarden - maar toch is de uitvoering niet voor iedereen gelijk: ‘Voor sommigen is het veel minder een straf dan voor anderen, dat gaven sommige respondenten ook grif toe: ‘Voor mij is dit geen straf’. De materiële en financiële situatie waarin veroordeelden zich bevinden, en hun karakter, verschillen namelijk heel erg. Sommige mensen wonen met hun gezin in een mooi huis, terwijl anderen in een studio van 9 vierkante meter zitten en nauwelijks sociale contacten hebben of durven hebben. Sommigen hebben werk, anderen niet. Sommige veroordeelden die krap bij kas zitten, hebben een budgetmeter voor elektriciteit. Wat als het budget op is? Dan valt de monitor uit. Daar zijn trouwens veel ET'ers en huisgenoten bang voor: wat als de elektriciteit uitvalt?’

- Heeft elektronisch toezicht op zich nog andere financiële gevolgen? ‘Als men door een veroordeling zijn werk kwijtraakt, is de band evident. Maar soms is het de uitvoering die voor problemen zorgt: men moet bijvoorbeeld naar een duurdere supermarkt, omdat die dichterbij is.’

‘Veel respondenten waren tevreden dat zij hun ervaringen eens kwijt konden: de justitieassistenten bellen hen wel op, maar die gaan vooral na of alle voorwaarden nageleefd worden. Het menselijke aspect raakt soms wat ondergesneeuwd. Het is wat afstandelijker. Ook huisgenoten hebben er soms nood aan om hun frustraties te kunnen ventileren, maar doen dat niet tegenover de ET'er, omdat zij die willen ontzien. Het zou goed zijn als de mogelijkheid zou bestaan voor de huisgenoot om bij een derde op verhaal te komen.’

‘Eigenlijk was hun punt vooral: je weet niet wat het is, als je het niet zelf hebt meegemaakt.’

KERSTMIS MET ENKELBAND

Voor Vanhaelemeesch was dat reden genoeg om zelf ook een enkelband te vragen bij het nationaal centrum. ‘Ik kreeg net als de ET'ers een uurrooster, waaraan ik me moest houden. Overdag naar het werk op de unief, 's avonds om zes uur thuis. In het weekend vier uur vrij. Het was in december, dus tijdens de kerstda-

© Wouter Van Varenbergh

Delphine Vanhaelemeesch: ‘Eerst moet men voldoende mensen en middelen voorzien om de huidige wachtlijsten in het elektronisch toezicht weg te werken.’

gen. Veel van wat de respondenten me vertellen, heb ik op die manier ook zelf meegemaakt: te snel rijden om niet te laat thuis te zijn, of toch te laat komen, excuses maken bij vrienden waarom je zo vroeg weggaat of niet meekomt. Naar de kerstmarkt gaan zat er niet in. Voor kerstavond heb ik penitentiair verlof genomen.’

‘Alleen mijn vriend, en mijn en zijn ouders wisten dat ik een enkelband had. En dan zie je dat die mensen daarin meegaan, ook excuses gaan zoeken voor je. Tijdens het weekend had ik alleen tijd voor de boodschappen, als ik dan iets vergat, moest mijn vriend er tijdens de week om. Je kijkt constant op je uurwerk, en als je dan wat vrije tijd hebt, wil je er ook ten volle van genieten.’

‘Mijn collega's wisten het niet, dus die begrepen ook niet waarom ik tijdens een pensioeringsfeest plots zo vroeg weg moest. Ik heb ook minder verlof opgenomen dan gepland, want thuis was er toch niet veel te doen. De verveling kan ongenadig toeslaan.’

‘Als ik ging zwemmen, voelde ik gêne, want ik wist wel dat die enkelband voor het werk was, maar dat wisten de anderen natuurlijk niet. Je raakt erop gefixeerd, zelfs al letten de meeste mensen er helemaal niet zo op. Men loopt heus niet heel de tijd naar je enkels te kijken.’ ‘Uiteindelijk vond ik het een heel verrijkende ervaring. Je komt bij heel verschillende mensen terecht, hoog- en laaggeschoolden, mensen uit heel verschillende milieus. Bedoeling is om op het einde van het jaar nog veroordeelden te interviewen bij wie het elektronisch toezicht niet is gelukt en die dus opnieuw naar de gevangenis moesten.’

‘Ik wil op een of andere manier bezig blijven met elektronisch toezicht. Is het niet aan de unief, dan misschien in de gevangenis, of elders bij justitie.’

ET LIGHT

- Er loopt nu een proefproject ET met stemherkenning, in plaats van een enkelband.

‘Ja, de lightversie van het elektronisch toezicht.’

- Waarom light?

‘Het is vooral bedoeld om straffeloosheid bij lagere straffen tegen te gaan. Ik denk dat het nog moeilijker is dan een enkelband, nog meer stress bezorgt. Je staat onder de douche, zul je de telefoon wel horen? Je kinderen horen en zien die telefoon afgaan, en vragen zich af wat er gebeurt. Men moet nooit vergeten dat men met mensen te maken heeft.’

- Men wil nu elektronisch toezicht als een autonome straf invoeren. Een goede zaak?

‘Ik vind vooral dat men eerst voldoende mensen en middelen moet voorzien om de huidige wachtlijsten weg te werken. Veel mensen zitten nu op ET te wachten, maar weten niet wanneer het ervan zal komen.’

‘Als men het als autonome straf invoert, is het ook best niet voor al te lange termijnen: ik heb met een iemand gesproken die een jaar en een maand in elektronisch toezicht zat, en dat is toch wel lang. Het blijft draaglijk zolang men weet dat het maar voor enkele maanden is.’

BIOGRAFIE

NAAM:

Delphine VANHAELEMEESCH
°1987

LOOPBAAN:

- Master criminologie (2009)
- Aspirant F.W.O.-Vlaanderen, verbonden aan Institute for International Research on Criminal Policy (IRCP) UGent (sinds 2010)